

Om skoletyper

A Folkeskolen, friskole eller privatskole?

”Anna skal gå i en almindelig folkeskole. Vi vil gerne have, hun går sammen med børn fra mange forskellige miljøer.”

”Skolen bliver lukket efter sommerferien, så nu diskuterer vi, om vi skal oprette en friskole.”

”Vi har hørt rigtig meget godt om skolen, men hvis vi vælger en privatskole, risikerer vi jo, at alle Ellas skolekammerater bor meget langt væk, så vi har ikke besluttet os endnu.”

”Vi overvejer at sende Mohammad på den muslimske friskole i Vestergade. Min bror siger, at der får de fleste elever et meget højt gennemsnit til afgangsprøven”.

”Altså jeg er ikke i tvivl om, at Søren skal gå på Søndervejens Skole. Det er en god skole, og desuden betaler vi nok i skat.”

Fem replikker fra fem forskellige samtaler mellem forskellige danskere, som alle forstår, hvad der menes. Men hvad er forskellen på en folkeskole, en privatskole og en friskole?

Først og fremmest er forskellen selvfølgelig, at folkeskolen er gratis, mens man skal betale for at have sine børn i privatskoler/friskoler. Det er der mange mennesker, der ikke har råd til. Men sammenligner man med andre lande, er det ikke dyrt at gå på privatskole i Danmark. Staten betaler nemlig 71 % af skolernes udgifter. Det vil sige, at forældrene betaler for resten. I 2011 kostede det mellem 700 og 1200 kr. om måneden per elev, mindst på landet og mest i byerne. Der er 526 privat- og friskoler i Danmark og 1388 folkeskoler (2012). 79 % af alle børn i Danmark går i folkeskolen og 15 % i friskoler/privatskoler. (2013)

En anden vigtig forskel mellem folkeskolen og friskoler/privatskoler er, at folkeskolen har pligt til at modtage alle børn, mens friskoler og privatskoler kan sige nej til elever, som de ikke synes passer til deres skole.

Alle folkeskoler har en skolebestyrelse, som består af fem til syv repræsentanter for forældrene, (som forældrene selv har valgt), to lærere, (som personalet har valgt) og to repræsentanter for eleverne, (som eleverne har valgt).

I 2007 var mange forældre i oprør, fordi deres børns folkeskoler skulle lukkes i forbindelse med kommunalreformen, hvor små kommuner blev lagt sammen til større kommuner. Kommunerne lukker stadig mange mindre skoler, fordi regeringen og kommunerne mener, at det er bedre med færre og større skoler. Især på landet betyder det, at mange børn får en meget lang skolevej. Det har ført til, at mange forældre har taget initiativ til at oprette friskoler på de gamle folkeskoler. Ellers er de fleste friskoler oprettet af forældre, der har et værdigrundlag, som de ikke synes, at folkeskolen kan give deres børn. Det kan være en særlig form for pædagogik, en bestemt religion eller religiøs retning, en bestemt livsanskuelse eller andet.

Det er ikke et krav, at friskolelærere er uddannet på et lærerseminarium ligesom folkeskolelærerne, men ca. halvdelen af dem er. Det er heller ikke et krav, at friskolerne skal tilbyde folkeskolens afgangsprøve, men de fleste gør det.

Hvad er forskellen så på en friskole og en privatskole? Både friskoler og privatskoler er private, fordi forældrene betaler. Nogle hedder friskoler, og nogle hedder privatskoler, og skolerne fungerer under den samme lov om friskoler. Forskellen er primært historisk og kulturel. Nogle af de ældre privatskoler er oprettet af lærere med nogle særlige pædagogiske ideer.

På privatskolerne er de fleste lærere seminarieuddannede, eller de har en anden videregående uddannelse. Og på alle privatskoler går eleverne til folkeskolens afgangsprøve. På nogle af skolerne skal børnene være skrevet op, fra de bliver født, for at få en plads.

Om skoletyper

B Efterskoler

”Emma trænger til nye udfordringer og nye venner. Vi håber, hun kan komme på efterskole i 9.”

”Før jeg kom på efterskole, sagde jeg næsten aldrig noget i timerne. Nu elsker jeg at diskutere!”

”Bo spiller både basket og fodbold på efterskolen. Herhjemme sad han altid foran computeren!”

”Efterskolen ligger syv kilometer fra den nærmeste butik, men jeg har ikke savnet byen et øjeblik!”

”Før efterskolen kendte jeg ikke nogen uden for København, men nu har jeg venner i hele landet.”

Fem replikker fra fem forskellige samtaler mellem forskellige danskere, som alle forstår, hvad der menes. Men hvad *er* en efterskole?

En efterskole er en kostskole for store teenagere (14-18 år). De går i 8., 9. eller 10. klasse på efterskolen, hvor de også bor, spiser og tilbringer deres fritid. Det er bestemt ikke gratis at gå på efterskole, men staten giver støtte i forhold til forældrenes indkomst, så de unge får lige mulighed for at komme hjemmefra.

De fleste af eleverne er på efterskolen et enkelt skoleår og afslutter med folkeskolens afgangsprøve, som de ellers ville have taget i skolen derhjemme.

Ud over de obligatoriske skolefag på de forskellige klassetrin, tilbyder efterskolerne undervisning i alverdens spændende fag. De fleste af skolerne har en særlig profil, så de unge vælger en skole, der matcher netop deres interesser og evner. Der kan fx være særligt fokus på drama, musik, idræt, natur, samfundsforhold eller it.

Ordet *efterskole* er lidt misvisende. Men det hedder efterskole, fordi man i gamle dage gik på efterskole, når man var færdig med grundskolen.

Der er ca. 260 efterskoler i Danmark (2014) fordelt over hele landet. De fleste ligger i mindre byer eller i naturskønne omgivelser uden for byerne. På efterskolen er man sammen med jævnaldrende fra hele Danmark. Det er nemlig meget almindeligt at vælge en efterskole, der ligger langt fra ens hjemegn.

Eleverne deler som regel værelse med en eller to af de andre elever. De har huslige pligter som at rydde op og gøre rent på deres værelse, vaske deres eget tøj og på skift deltage i køkkenarbejdet. Efterskoler er alkoholfri. Hvis de unge bryder reglerne og fx ryger hash eller drikker alkohol på skolen, bliver de sendt hjem.

Lærerne bor som regel på skolen eller lige i nærheden og deler dagligdagen med eleverne. Det vil sige, at de unge har mere kontakt med de voksne, end de er vant til fra folkeskolen. Der er mange fælles aktiviteter og projekter uden for skoletiden, også i weekenden. Det betyder, at eleverne som regel bliver på skolen i weekenden. Hvis de tager hjem til familien, risikerer de jo at gå glip af

noget spændende og sjovt sammen med alle de nye venner. Men i ferierne er efterskolen lukket og eleverne tager hjem.

Det er populært at tage på efterskole. Mange steder skal man skrives op et eller flere år i forvejen for at være sikker på at få en plads. Hvis man kender nogen, der har været på efterskole, så ved man, at det er en oplevelse for livet. Det fremgår også meget tydeligt af de enkelte efterskoleers hjemmesider og af www.efterskole.dk

Om skoletyper

C Højskoler

"Jeg ved ikke, hvilken uddannelse jeg vil have, så foreløbig tager jeg et halvt år på højskole."

"Vi skal ikke sydpå i år. Vi tager på højskole i stedet for."

"Min mormor og morfar mødte hinanden på Askov Højskole."

"Hvis du tager på Krabbesholm et halvt år, så tror jeg, du har større chance for at komme ind på arkitektskolen."

"Asta er på vej til Kenya med højskolen."

Fem replikker fra fem forskellige samtaler mellem forskellige danskere, som alle forstår, hvad der menes. Men hvad *er* en højskole - eller en *folkehøjskole*, som det egentlig hedder?

En højskole er en skole for voksne. Man kan ikke tage en uddannelse på en højskole. Der er ingen eksamener, og man får ikke karakterer. Men de fleste arbejdsgivere ser det som et plus, når der står højskoleophold på et CV. Man kan komme på højskole, uanset hvor meget man har gået i skole eller studeret.

Nogle tager på højskole for at finde ud af, hvad de vil prioritere i deres liv – fx hvilken uddannelse de vil vælge. Andre gør det, fordi de har talenter eller interesser, som de ønsker at dyrke intensivt i en periode. Men alle forventer at blive engageret i projekter og samvær med de andre elever og lærerne. Dialog og fællesskab er en væsentlig del af et højskoleophold.

Der er omkring 70 højskoler (2014) fordelt over hele Danmark. De fleste ligger i mindre byer eller ude på landet i naturskønne omgivelser. Eleverne bor og spiser på højskolen. De har også huslige pligter, der som regel handler om at hjælpe til med madlavningen. Man har normalt sit eget værelse, men nogle steder deler man også værelse med en eller to andre.

Højskolerne tilbyder både lange og korte kurser. De lange varer mellem to og ti måneder og koster ca. 1300 kr. om ugen. Hvert år er der ca. 7.500, der tager på et langt højskoleophold i Danmark. De fleste er mellem 18 og 25, men på nogle skoler er der tradition for at have elever, der er ældre.

De korte kurser ligger især i sommerferien og koster omkring 4500 kr. for en uge, men mindre hvis man er der mere end en uge. Når ugeprisen er højere på korte kurser end på lange, er det blandt andet, fordi højskolerne får statsstøtte til deres lange kurser. Der er hvert år omkring 45.000, der bruger en uge eller to på et kort højskolekursus, og det er folk i alle aldre, også familier med små og store børn.

Højskolernes sekretariat udsender årligt to kataloger, hvor alle kurserne præsenteres. I det ene kan man læse om de lange kurser, i det andet om de korte feriekurser. Man kan finde katalogerne på biblioteket, få dem tilsendt eller downloade dem på www.højskolerne.dk. Her kan man se, hvilke højskoler man kan vælge imellem, når man er interesseret i bestemte fag. Fagene ligger inden for disse hovedområder:

- Humanistiske fag og sprog
- Kunst og kreative fag
- Medier, samfund, politik og rejser
- Musik teater og dans
- Naturen og naturvidenskab
- Sundhed, livsstil og personlig udvikling

Mange højskoler har succes med at tilbyde kurser, der forbereder eleverne til optagelsesprøver til kreative uddannelser inden for design, arkitektur, musik, kunst og film. Andre højskoler har specialiseret sig i journalistik, medier og samfundsforhold, så unge kan forbedre deres chancer for at blive optaget fx på Journalisthøjskolen.

I nogle perioder har højskolerne haft rigtig mange elever, i andre perioder har mange skoler måttet lukke på grund af mangel på elever. Det kan skyldes små årgange, økonomien eller andre forhold.

Før i tiden indgik ordet *højskole* i navnet på mange uddannelsesinstitutioner på universitetsniveau. Men Danmarks Tekniske Højskole har skiftet navn til DTU*, Handelshøjskolen er blevet til CBS** og Landbohøjskolen hedder i dag LIFE - Det Biovidenskabelige Fakultet. Danskerne var vant til de gamle navne, men internationalt var de upraktiske, og for udlændinge i Danmark var det ret forvirrende, at *højskole* og *højskole* var to forskellige ting.

Journalisthøjskolen i Aarhus og Den Sociale Højskole i København har fx ikke skiftet navn (endnu). Med andre ord skal man stadig være opmærksom, når man møder ordet *højskole* og undersøge, om der er tale om en folkehøjskole eller en anden form for uddannelsessted.

* Danmarks Tekniske Universitet

** Copenhagen Business School